

MILJØVERNDEPARTEMENTET

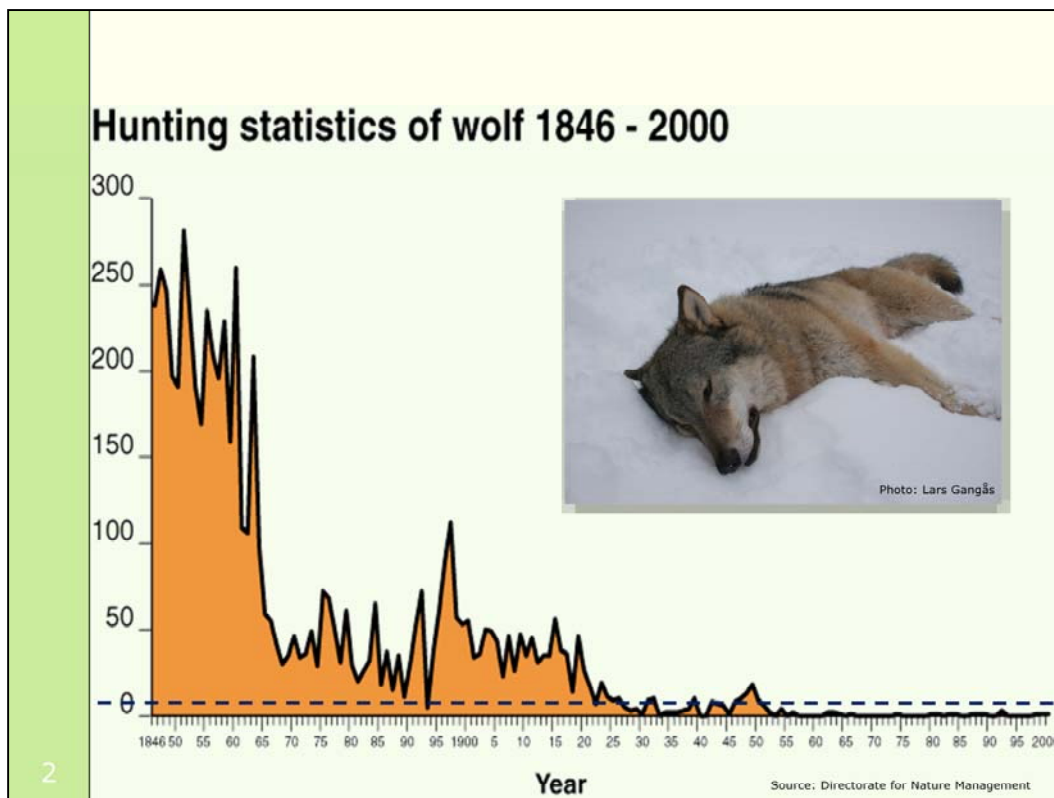
Norwegian politics concerning large carnivores – main principles and challenges

State Secretary
Heidi Sørensen

Vargsymposiet, Vålådalen 12.04.10

Photo: Lars Gangås

I 1845 ble det i forbindelse med den nye jaktloven, innført skuddpremie på rovvilt. Ettersom utbetalingene var relativt høye, er det grunn til å tro at de fleste jegere rapporterte det de hadde skutt.

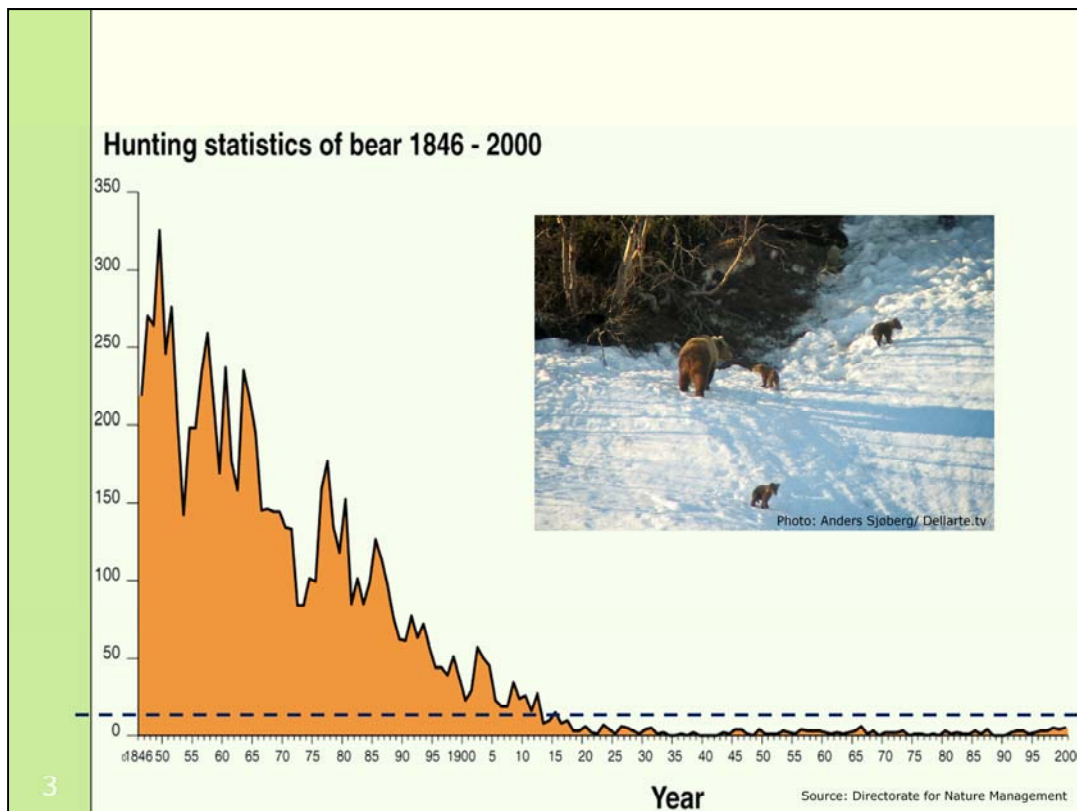
Ulv: Skuddpremie opphørte i forbindelse med fredningen i 1971.

Ulv fredet i 1966 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av ulv er illustrert med en stiplet linje.

Tallene for de siste kalenderårs avgang av ulv er følgende:

År	Ulv
2010	1 (foreløpig)
2009	7
2008	4
2007	6
2006	1
2005	9
2004	4

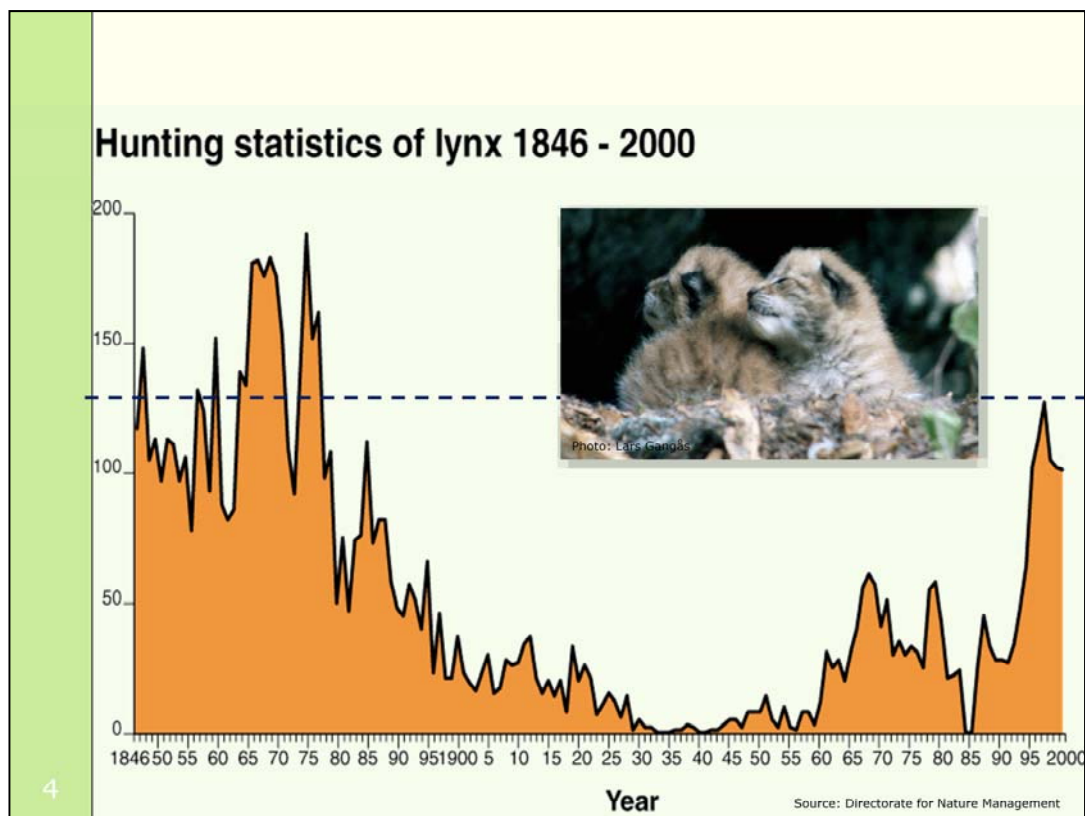
Bjørn: Skuddpremieordningen varte fram til 1932. Da ble bjørnen fredet under vintersøvn. I 1973 ble bjørnen totalfredet i Norge.

Bjørn fredet i 1913/1969 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av bjørn er illustrert med en stiplet linje.

Tallene for de siste kalenderårs avgang av bjørn er følgende:

År	Bjørn
2010	0 (foreløpig)
2009	18
2008	12
2007	11
2006	5
2005	5
2004	1

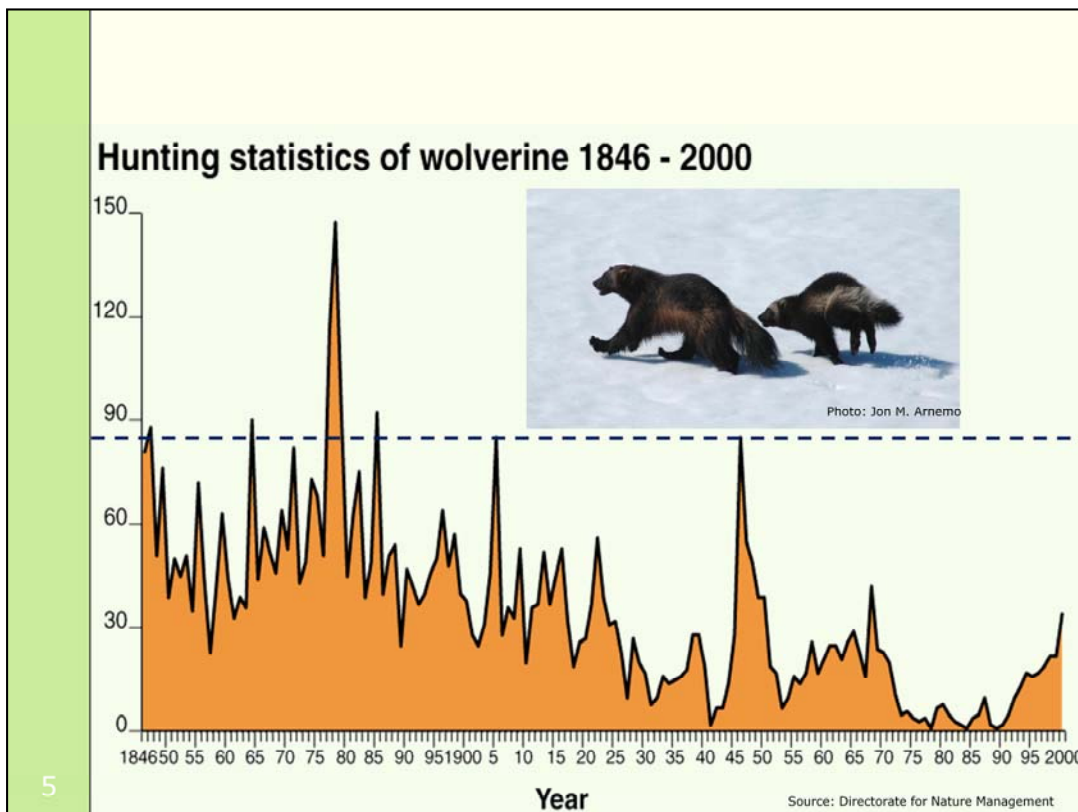
Gaupe: I 1980 ble ordningen med helårsjakt og statlig skuddpremie avviklet. I 1992 ble gaupe fredet i Sør-Norge inntil kvotejakten ble innført i 1994.

Gaupe fredet i 1928, 1986 og 1991 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av gaupe er illustrert med en stiplet linje.

Tallene for de siste kalenderårs avgang av gaupe er følgende:

År	Gaupe
2010	136 (foreløpig)
2009	126
2008	118
2007	83
2006	67
2005	57
2004	45

Jerv: Skuddpremie opphørte i forbindelse med fredningen av jerv som ble innført i Sør-Norge i 1973. Jerv ble imidlertid totalfredet i hele landet (altså inkludert Nord-Norge) først i 1982.

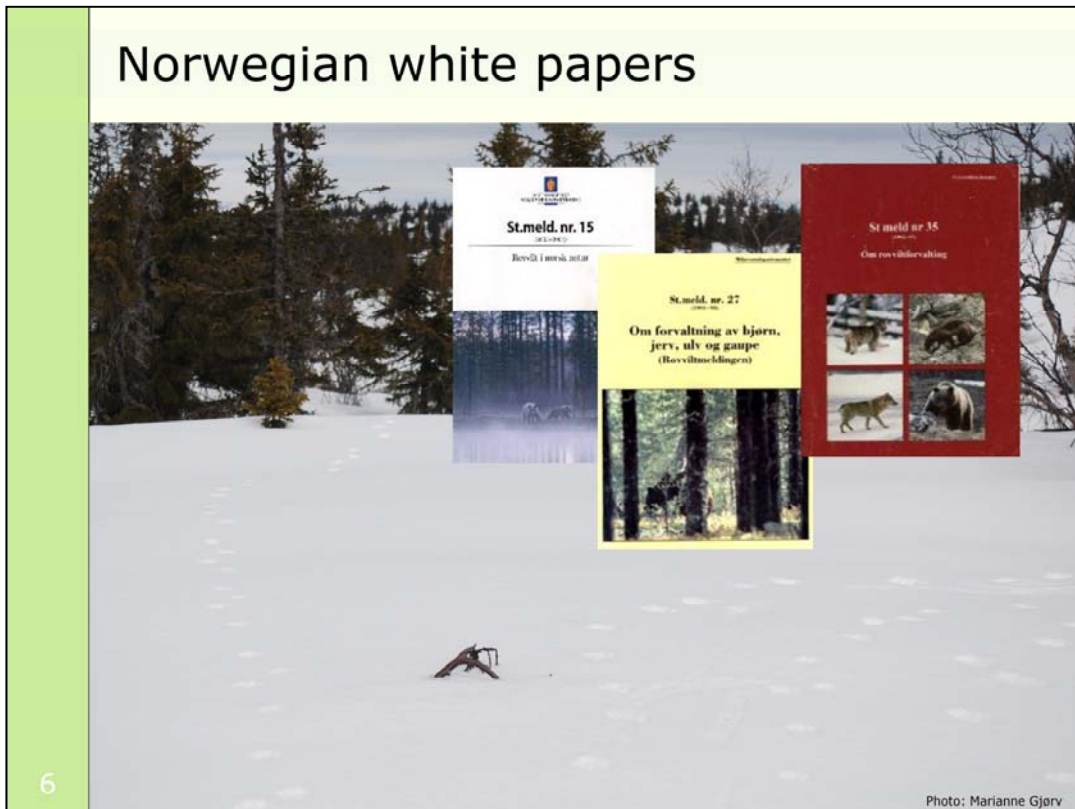
Jerv fredet i 1913/1969 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av jerv er illustrert med en stiplet linje.

Tallene for de siste kalenderårs avgang av jerv er følgende:

År	Jerv
2010	47 (foreløpig)
2009	85
2008	76
2007	80
2006	80
2005	43
2004	48

Norwegian white papers

Etter å ha skutt bestandene kraftig ned, dreide den politiske stemningen fra å se på rovvilt som skadedyr, til å inkludere dem som en viktig del av naturmangfoldet. Dette var konfliktfylt og vanskelig for mange å forstå.

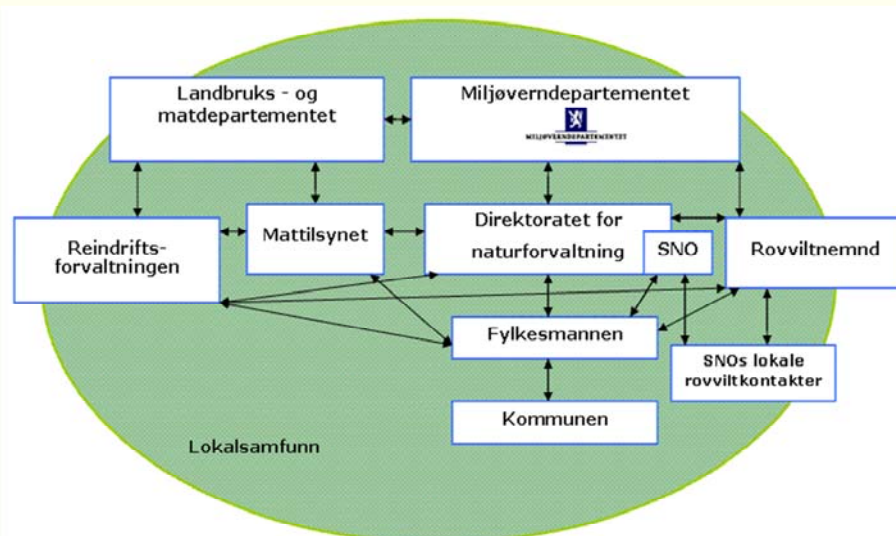
I "nyere tid" har vi hatt 3 stortingsmeldinger om rovvilt:

Stortingsmelding nr. 27 (1991/1992); Stortingsmelding nr. 35 (1996/1997);
Stortingsmelding nr. 15 (2003/2004).

Arealdifferensiert forvaltning og todelt målsetting har vært gjennomgående og blitt videreutviklet.

Todelt målsetting er krevende, men "det tause flertall" ønsker både rovvilt og beitedyr. Samtidig er rovviltpolitikken i utvikling, og noen endringer/vurderinger varsles i Soria Moria II, for eksempel ny stortingsmelding om bestandsmålene for ulv og bjørn i 2010.

Structure – management levels

7

Source: Directorate for Nature Management

Miljøverndepartementet er øverste viltmyndighet og klageinstans for Direktoratet for naturforvaltning og rovviltnemndene.

Rovviltnemndene har hovedansvaret for rovviltforvaltning i sine respektive regioner. De utarbeider forvaltningsplan, prioriterer tilskuddsmidler til forebyggende og konfliktdempende tiltak og vedtar kvoter for jakt og felling når rovviltbestandene ligger over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen.

Direktoratet for naturforvaltning er fagdirektorat, myndighet for evt fellingskvoter når bestandsmål ikke er nådd, etc.

Statens naturoppsyn (SNO) har bl.a. ansvar for dokumentasjonsarbeid med rovviltforekomst og undersøkelser av skader på husdyr og tamrein.

Fylkesmannen har ansvar for bl.a. erstatningsoppgjør for sau og tamrein, behandling av søknader om skadefelling og behandling av søknader om tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak.

Why take care of biodiversity?

Nytteverdi – opplevelsesverdi - egenverdi

Etikk - valgmuligheter og opplevelsesverdier for kommende generasjoner – artenes egenverdi.

Vi baserer vår eksistens på de tjenestene som naturen gir – vårt verdigrunnlag. Naturmangfoldet er verdens viktigste ressurs.

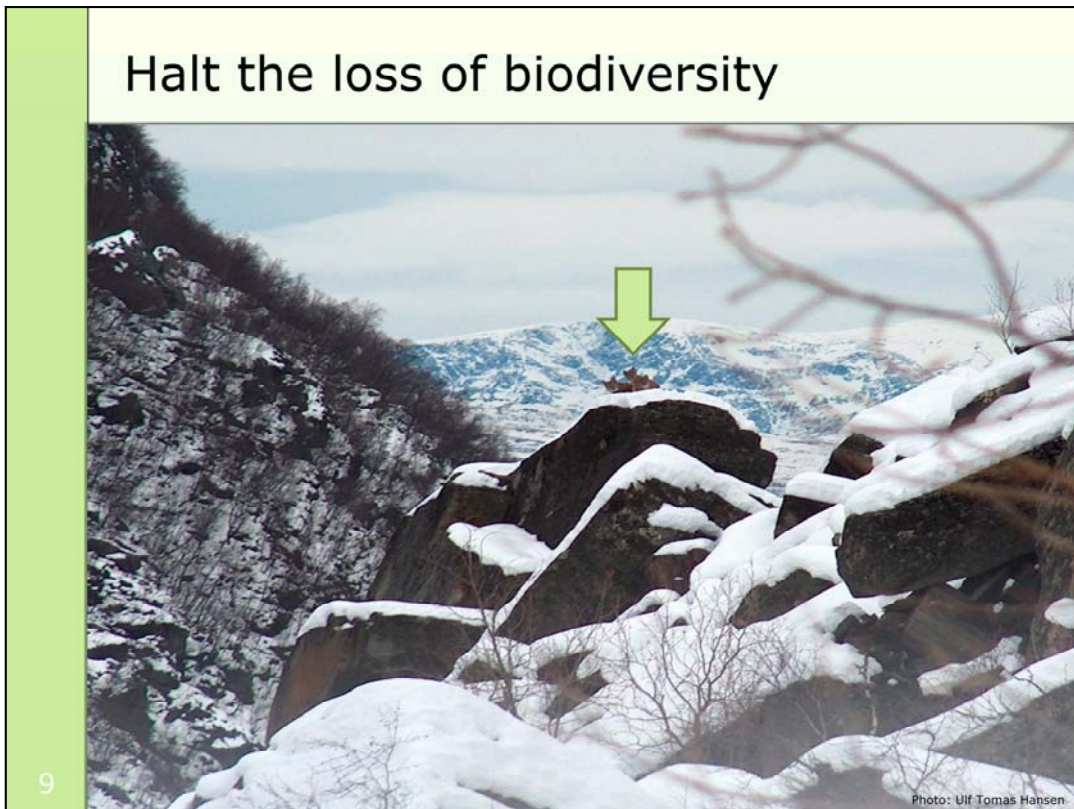
Rovdyrs økologiske funksjoner:

- Evolusjonært viktig i næringskjedene. Samspillet mellom artene har gitt oss den naturen vi har i dag.
- Evig kappløp mellom rovdyr og byttedyr, som også er viktig for byttedyras evolusjon/utvikling.
- Kadaver, viktig for mange arter.

Vi ønsker oss ikke en natur hvor mennesket er eneste predator. Australia er et godt eksempel på et kontinent som har gått "økologisk bananas", og der store rovdyr ble tidlig utryddet.

At vi har en art som jerv i den norske fjellheimen, er et kvalitetsstempel på norsk natur!

Halt the loss of biodiversity

Vi har 2010-målet om å stanse tap av naturmangfold, vi har internasjonale forpliktelser, og vi har nå fått på plass et lovverk som klart og tydelig sier vi skal ta vare på naturmangfoldet.

Naturmangfoldlovens forvaltningsmål for arter er:

at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengig av. (NML § 5, 1. ledd)

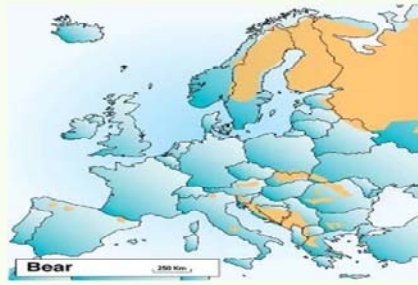
Arealinngrep: Store rovdyr er arealkrevende. Arealinngrep er den største trusselen mot naturmangfoldet. Isolerte innavlede bestander problem.

Overhøsting: Store uttak av rovdyr – fra tider med skuddpremier - (kombinert med arealinngrep), har gjort at vi i dag ser mange eksempler på små isolerte bestander. I tillegg til lovlig uttak kommer et relativt stort omfang av ulovlig jakt.

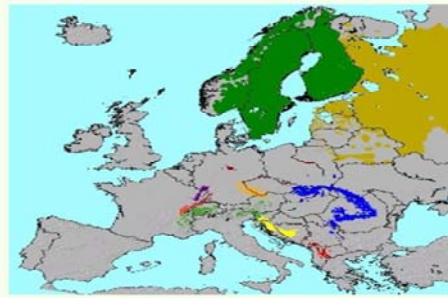
Fremmede organismer: For store rovdyr kan fremmede organismer være en trussel f.eks. i form av overførbare sykdommer.

Klima og forurensning: Klimaendringer er en stor ny utfordring mot mangfoldet i naturen. Forurensning er sannsynligvis mindre viktig sett direkte mot rovvilt, men vi vet for eksempel at miljøgifter kan få konsekvenser oppover i næringskjedene.

Large carnivores in Eurasia

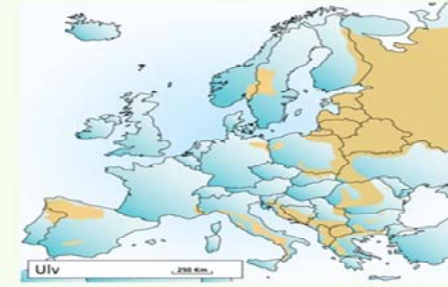
Brown bear

Lynx

Wolverine

Wolf

11

Source: <http://www.lcie.org/index.htm>

Kartene viser i grov skala forekomsten av de ulike artene i Europa, og vi ser at relativt små isolerte bestander preger mye av Europakartet.

Utfordringer knyttet til å forvalte bestander av store rovdyr er ikke spesielt for Norge. Mange andre land har tilsvarende utfordringer, og vi må se ut og lære.

Sverige har ca 3000 bjørner – vi har ca 150.

Sverige har over 200 ulv – vi har ca 30-40.

Svenske erfaringer er noe vi kan lære av, selv om blant annet situasjonen med sau på utmarksbeite skiller landenes forutsetninger.

Large carnivores threatened in Norway		
Species	Norway	International
Wolf	Critically endangered	Least concern
Brown bear	Endangered	Least concern
Wolverine	Endangered	Least concern
Lynx	Vulnerable	Least concern

12

Source: Norwegian red list, 2006

På verdensbasis er ingen av de fire store rovdyra truet på nåværende tidspunkt. I Norge er imidlertid situasjonen annerledes. Samtlige fire arter er klassifisert som truede (forklaring: Arter som klassifiseres som sterkt truet, kritisk truet og sårbar benevnes alle som truede).

Norge har gjennom Bernkonvensjonen forpliktet seg til å gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre bevaring av store rovdyr. Selv om bestandene er grenseoverskridende med våre naboland, har vi et selvstendig ansvar for å ha deler av bestandene på norsk territorium. Noe av hensikten med internasjonale avtaler er nettopp å sikre at alle land bidrar til å opprettholde våre felles naturverdier.

Det er typisk at det i debatter om rovdyr trekkes frem argumenter som "Det er nok av ulv i Russland!". Det er helt sentralt at alle tar ansvar for å ivareta naturmangfoldet og funksjonelle økosystem.

New political platform in 2009 – Differentiated strategy still important

13

Hovedtrekkene i stortingsforliket om rovviltpolitikken fra 2004 skal videreføres - todelt målsetting står fast.

Soria Moria II om den todelte målsettingen:

Den todelte målsettingen skal sikre rovviltbestandenes overlevelse, og næringsdrift basert på beitebruk i utmark. Regjeringen mener at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt.

Knowledge

Sentralt i naturmangfoldloven står kravet om at all forvaltning av natur skal være kunnskapsbasert. Dette gjelder også forvaltning av rovvilt.

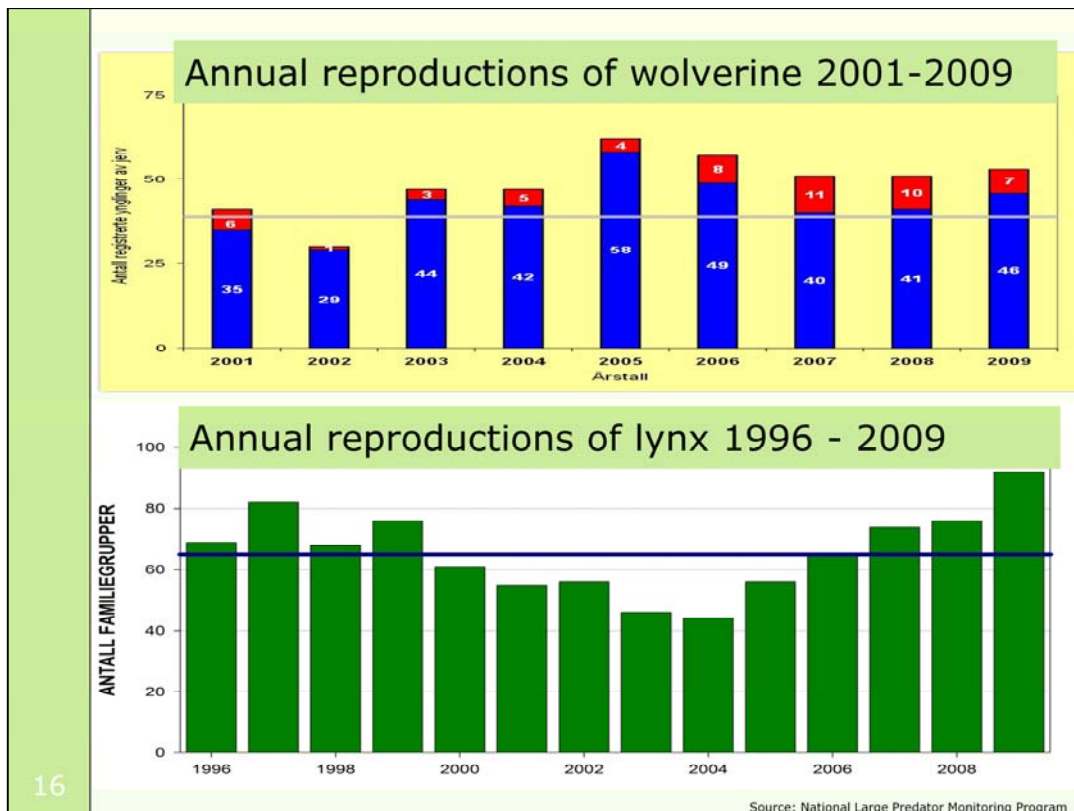
Dette omhandler både vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap.

En felles virkelighetsforståelse er avgjørende for å minimere konfliktene.

I 2010 er det bevilget hele 16,2 millioner kroner til bestandsovervåkingen. Dette er en tredobling med økning på over 10 millioner kroner siden 2005.

Vi har et meget godt overvåkingsprogram for rovvilt, men likevel er det avvik mellom rapporteringen fra overvåkingsprogrammet og lokale oppfatninger om rovviltbestandenes størrelse. Det er viktig at vi tar denne utfordringen på alvor. Uten mest mulig felles virkelighetsoppfatning, er det vanskelig å redusere konfliktene.

Den horisontale streken representerer bestandsmål - 39 årlige ynglinger av jerv, og 65 årlige ynglinger av gaupe.

Med unntak av 2002, har vi i perioden 2001-2009 ligget noe over bestandsmålet for **jerv**. Rød del av søylene viser antall hiuttak.

For perioden 1996-2009, ser vi at **gaupebestanden** har svingt en del, med et minimumsnivå i 2004 og en ny topp i 2009.

Når det gjelder **ulv**, har vi ikke noen av årene etter rovviltforliket i 2004 nådd målet om 3 ynglinger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv. I 2010 er det en forventning om at vi for første gang vil nå bestandsmålet for ulv.

For **bjørn** er det påvist mellom 0 og 6 ynglinger de siste årene. Overvåking av bjørn er utfordrende. Vi har god oversikt over antall individer, men ikke ynglinger. Norge er randsone for bjørn og overvekt av hannbjørner. Vi jobber nå med å finne en løsning på dette med en ny beregningsmodell for antall årlige ynglinger.

Annual DNA-analyses brown bear and wolverine. New model for brown bear.

Vi skal styrke bestandsregistrering av rovdyr ytterligere, blant annet årlig DNA-registrering av bjørn og jerv i hele landet.

Vi skal også se på mulige forbedringer med tanke på økt lokal deltagelse. Bildet viser postkassene på Svanhovd miljøstasjon i Pasvik i Finnmark. En av de grønne kassene er for innsamling av bjørnemøkk [animert inn pil]. Både lokalbefolkning og soldater fra grensestasjonen er aktive med å levere prøver de har funnet.

National Large Carnivore Monitoring Program

18

Som ledd i arbeidet med å styrke rovviltovervåkingen, tar vi også sikte på en betydelig styrking av Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt.

Bildet viser Paul Aspholm fra Bioforsk på Svanhovd miljøsenter i Pasvik. Han viser meg prøver av bjørnehår og bjørnemøkk samlet inn til DNA-registrering.

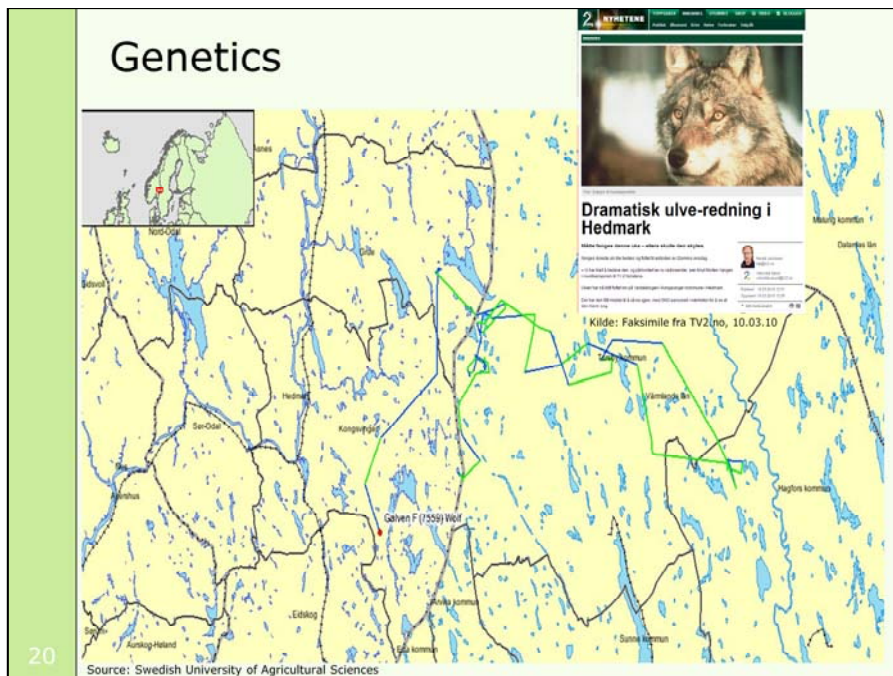
New goals - wolf and brown bear

Regjeringen vil innen utgangen av 2010 invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmål ulv/bjørn.

Det legges opp til en bred prosess med debatt og involvering av ulike aktører. Dette blir en krevende jobb, men vi må ha et nytt forlik for å skape større enighet om de bestandene vi forvalter.

Jeg er opptatt av å få en debatt der best mulig tilgjengelig kunnskap legges til grunn.

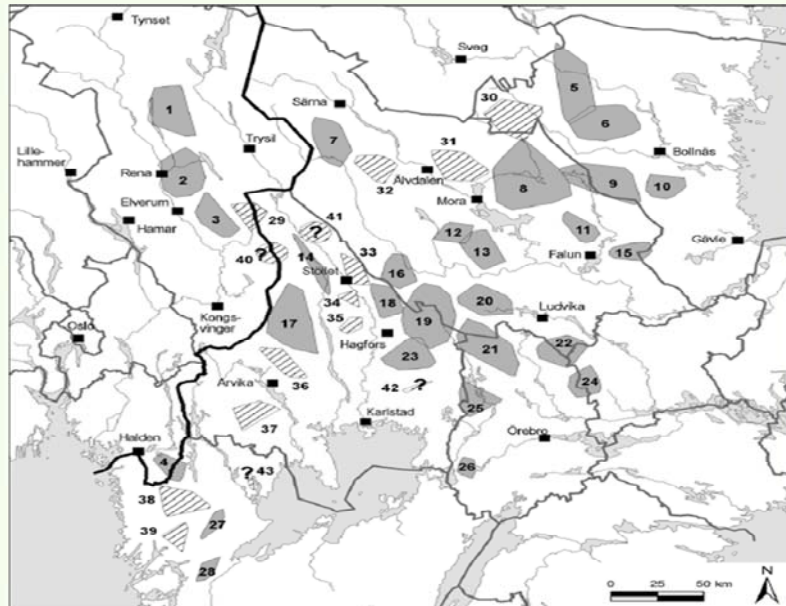
I mai 2009 vandret en av valpene fra Galvenreviret – kalt "Galventispa" - inn i Norge. Ulven gjorde stor skade på sau i prioriterte beiteområder i løpet av sommeren, men oppholdt seg også deler av tiden innenfor det prioriterte yngleområdet for ulv.

Tiltak for å redusere skadene på sau måtte iverksettes. Grunnet ulvens genetiske verdi, ble skremming forsøkt i første omgang (11. og 16. juni), men ulven var engstelig for å krysse barrierene mot øst og ble værende.

Det ble så iverksatt et flytteforsøk på barmark, men flytting lyktes først den 10. mars. Ulven ble flyttet nær svenskegrensa, og har i ettertid oppholdt seg delvis i Sverige og delvis i Norge. Per 7. april var hun på norsk side.

Når det gjelder ulv, har vi med dagens bestandssituasjon i Skandinavia spesielle genetiske utfordringer for å lykkes med å ivareta ulven på lengre sikt. Bestanden er grunnlagt på få individer og ikke stor nok til å klare seg uten jevnlig innvandring og etablering av finsk/russiske ulver.

Wolf territories – Norway/Sweden

Source: National Large Carnivore Monitoring Program

21

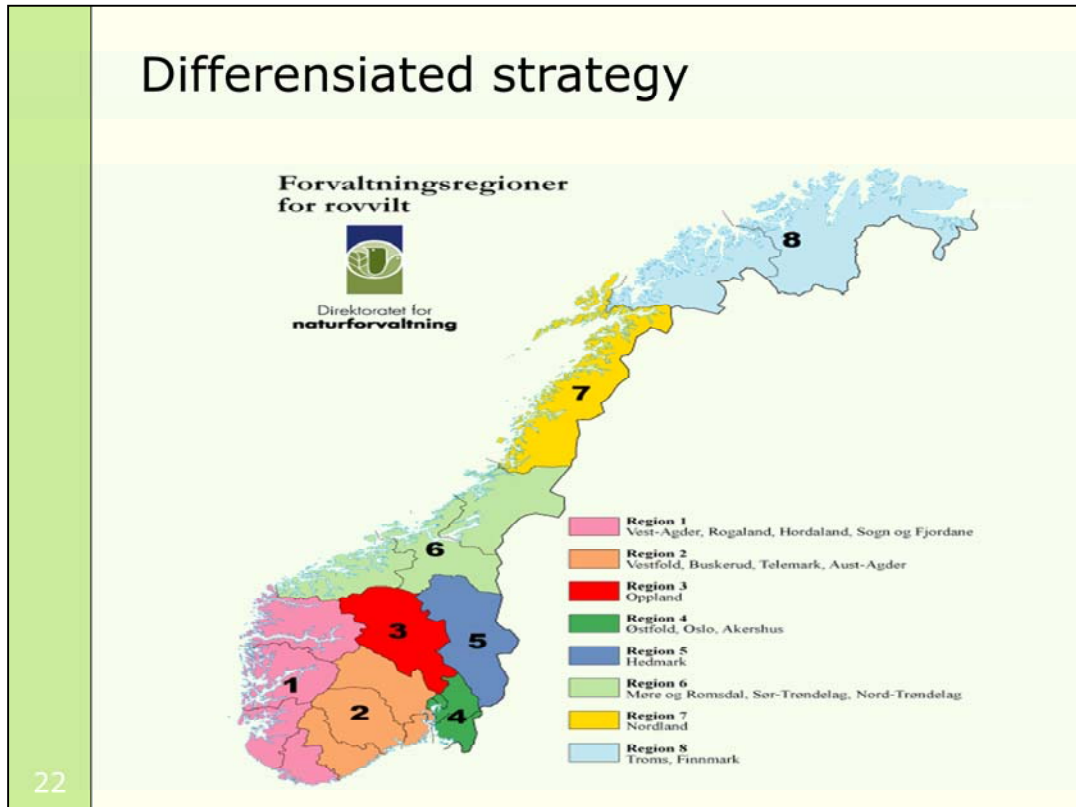
Før vi vurderer nytt bestandsmål for ulv, ønsker vi en dialog med Sverige om fordeling av grenseulv og å finne en løsning begge land kan bli enige om.

I Sverige ble rovviltpolitikken behandlet på nytt i 2009. Dette må vi ta med oss inn i videre vurderinger.

Kartet er hentet fra statusrapport om ulv vinteren 2008/2009 fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt. Det viser utstrekningen av skandinaviske ulverevir.

De mørke feltene viser utbredelse av ulveflokker, og lys skravering viser revirmerkede ulvepar. Foreløpig statusrapport vinteren 2009/2010, tyder på noen endringer, men vinterens overvåking er ikke endelig konkludert av overvåkingsprogrammet.

Differensiated strategy

Norge inndelt i åtte forvaltningsregioner for rovvilt, med hver sin rovviltnemnd.

Stortinget har fastsatt nasjonale bestandsmål for rovvilt fordelt på de ulike regionene. Stortinget har også fastsatt utstrekningen på forvaltningsområdet for ulv i Norge.

Rovviltnemndene har hovedansvaret for forvaltningen innenfor sine respektive regioner og innenfor rammen av de nasjonalt fastsatte bestandsmålene.

Rovviltnemndene utarbeider en forvaltningsplan, hvor det blant annet foretas en arealdifferensiering, dvs prioritering av ulike områder til henholdsvis rovvilt eller beitedyr.

Damage control permits

23

For beitebrukere er det ofte frustrasjon knyttet til utfordringene med å effektivisere en tillatelse til skadefelling.

Det er gjort mye for å effektivisere skadefelling, ikke minst er tidsaspektet i søknadsprosessen vesentlig redusert. Men det er viktig at vi bruker den tiden som er nødvendig for å gjøre tilstrekkelig gode vurderinger.

Threshold – Damage control

Forutsatt at det ikke er skadelig for bestandens overlevelse, er det i dag en lav terskel for uttak av skadevoldende individer i områder som er prioritert til beitebruk.

Sommerens situasjon med Galventispa var spesiell. Galventispa var det eneste kjente individet i Norge med "friske gener". Grunnet innavlstrusselen ble terskelen for felling satt høyt.

Vi har nå fått kunnskap om at en finsk/russisk innvandrer har etablert seg i Kynna og blitt far til to valpekull. Dette er svært gledelige nyheter.

Compensation

25

Regjeringen vil endre erstatningsordningen for husdyr.

Miljøverndepartementet er også i drøftinger med andre departementer om erstatningsordningen for tamrein. Gjeldende ordning er basert på skadedokumentasjon, og vi drøfter blant annet alternativet med en risikobasert ordning slik dere har i Sverige.

Southern reindeer herders

Det vil bli foretatt en gjennomgang og iverksatt nødvendige tiltak, både innenfor rovviltforvaltninga og reindriffta, med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreindrifft.

En rapport fra en arbeidsgruppe i Nord-Trøndelag, er et viktig utgangspunkt i det videre arbeidet. Rapporten er nå til behandling i Miljøverndepartementet, i samråd med Landbruks- og matdepartementet.

Self-defence

27

Photo: Lars Gangås

Miljøverndepartementet har nå fremmet ny lovproposisjon. Forslag til lovendring er nå til behandling i Stortinget. Regjeringens forslag innebærer i grove trekk følgende:

Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn i en 3-årsperiode har vært klart over det bestandsmål som er fastsatt av Stortinget, skal adgangen til å felle disse artene i nødverge utvides. Felling skal da kunne skje dersom felling må anses påkrevet for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Med dette senkes terskelen for felling sammenlignet med det som i dag gjelder. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn deretter i en 3-årsperiode ligger klart under bestandsmålet, strammes fellingsadgangen inn igjen, inntil vilkårene for utvidet fellingsadgang på nytt er oppfylt.

I tillegg utvides adgangen til å felle rovdyr, uavhengig av art, som befinner seg i rovdyrsikkert hegn. Felling skal kunne skje når det er påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund.

Self-defence - Dogs

28

Hund omfattes i dag ikke av nødvergebestemmelsen i Norge, i motsetning til Sverige hvor nødverge også gjelder hund. Regjeringens forslag til ny nødvergebestemmelse innebærer imidlertid at hund vil omfattes når den befinner seg i rovdysikkert hegn.

I tillegg vil det arbeides videre med spørsmålet om en generell innlemmelse av hund i nødvergebestemmelsen. Det vil blant annet være viktig for oss å se nærmere på svenske erfaringer på området.

Vi har en ambisjon om å se på dette samtidig som det settes nytt bestandsmål for ulv. Disse to elementene må sees i sammenheng.

Preventive measures

29

Regjeringen vil ha en fortsatt sterk satsing på forebyggende og konfliktreduserende tiltak i rovviltforvaltningen, og gi omstillingsmidler i prioriterte rovdyrrområder når dette anses hensiktsmessig.

Vi begynner blant annet å få mer erfaring med bruk av rovviltsikre gjerder. Flere som har vært i Sverige for å lære av deres erfaringer på dette området.

Extraordinary methods

På bildet ser vi resultatet av et hiuttak av jerv. Dette er ikke alminnelig jakt, og målet er å redusere omfanget av skadefellinger og ekstraordinære uttak til et minimum.

Illegal hunting

Viltskadecenter Rapport nr 1 / 2008

Dödlighet och illegal jakt i den skandinaviska vargstammen

En rapport från SKANDULV

Olof Liberg Håkan Sand,
Hans Christian Pedersen Petter Wabakken

Source: Report 1/08 from Wildlife Damage Centre

31

Illegal jakt er en alvorlig trussel mot små bestander, som for den skandinaviske ulvestammen. Det er ingen tvil om at ulovlig jakt foregår med relativt stort omfang, jf. blant annet rapporten fra SKANDULV.

Illegal jakt kompliserer forvaltningen av rovviltbestandene, og det er viktig at vi gjør det vi kan for å forebygge slik kriminalitet.

Vi har i samarbeid med justismyndighetene økt fokus på dette.

Thank you for your attention!

32

Photo: Tommy Andersen

Ny vurdering av bestandsmål for ulv og bjørn vil være sentralt i månedene fremover.

Jeg ønsker meg en bred og kunnskapsbasert debatt.